

Thure Hastrup, Alternativet, Budget tale

Budget 2026-2029 forslaget vil sætte retningen for nogle af målene og rammerne for noget af den økonomiske politik i Aarhus kommune det kommende år 2026.

Indstillingen omtaler det økonomiske råderum i 2026 som 282 mio. kr., og et samlet råderum for 2026-29 på ca. 850 mio. kr. (ca. 75%) til "Pulje til velfærd og trængsel" og ca. 280 mio. kr. (ca. 25%) til "Pulje til øvrige politisk prioriterede initiativer".

Hensigten med budgetprioriteringerne er at bidrage at "løse en række væsentlige strukturelle udfordringer inden for kernevelfærden for børn, unge og ældre, løse trængselsproblemer samt evt. øvrige prioriteter som beredskab, ejendomme og mange andre væsentlige emner, jf partiernes 243 budgetforslag". Der er faktisk mange fornuftige ting i Budgetforslaget. Vi er rigtig glade for belysningerne af vores egne 19 budgetforslag, der stort set alle bliver anset for realistiske og væsentlige. Der er megen politik gemt i de 243 forslag og deres belysninger, og flere forslag fra andre partier, vi kunne have været med til at stille, eller vil støtte i forhandlingerne. Stor tak til de dygtigere og engagerede medarbejdere, der med belysningerne kvalificerer partiernes forslag og den demokratiske debat.

Udfordringen er, at selvom råderummet for kommunen tales op, som var det en miniudgave af det store stadig uudforskede statslige råderum, så er den "underlige" SVM-regerings prioriteringer, når det gælder kommunerne, stadig:

- skattelettelser, de fleste med "lettelser" for de rigeste
- forskellige besparelser på kommunerne, både administrative og tilknyttet de mange "reformer", beskæftigelses- ældre og sundhedsreformer.
- statslige gaveuddelinger, senest på daginstitutionsområdet, måske for at sikre SVM regeringens partier et godt kommunalvalg?

Alt sammen uden om den Økonomi Aftale SVM regeringen lavede sammen med Kommunernes Landsforening. De kommunale kerneopgaver er ikke fuldt finansierede, og der er for få midler til at dække øgede udgifter til den voksende befolkning og de forskellige gruppers behov, dvs børn, unge ældre, handicappede. Overførslerne til kommunerne dækker ikke det såkaldte demografisk træk, det ses tydeligst på socialområdet.

Aarhus kommunes budget 2026 bliver ramt af Budgetlovens anlægs- og servicerammelofter. Så selv vi har pengene, eller kan skaffe yderligere indtægter, så vil budgetlovens sanktioner gøre det umuligt at yde mere og dermed bedre service, eller foretage de nødvendige anlægsinvesteringer, fx på skole, daginstitutions- eller cykelstiområderne. Det er ikke en ansvarlig ramme at arbejde under. Hvordan skal Aarhus kommune, med SVM's økonomiske og politiske rammer, løfte de opgaver, vi er pålagt at løse, inden for velfærdsområderne, finansiere et ordentligt kollektivt transportsystem og cykelstinet, eller løse klimaudfordringerne? Vi har derfor stillet en række finansieringsforslag der kan sikre ekstra midler til forhandlingerne, hvis den politiske vilje er der. (Du kan måske finde vores

finansieringsforslag og belysningen af dem på kommunens budgethjemmeside) Så skal vi "bare" navigere inden for de påtvungne lofter for service og anlæg.

Alternativet vil også, når det nu er et valgår, gerne stille de skiftende og dog ret konstante flertal i byrådet til ansvar for de store budgetoverskridelser: på Stadion (450-500 mio. kr), tilskud til Aarhus lufthavn (250+ mio. i denne periode), anlæg af den overflødige Marselistunnel (knap en milliard samlet, heraf 300 mio. kr. fra Havnen) m.fl. Der er blevet ført en økonomisk politik, der ikke er præget af "rettidig omhu" med skatteydernes penge. Derimod er byrådet blevet forholdt oplysninger og ført bag lyset af især "Den politiske styregruppe for Stadion" ved den tidligere socialdemokratiske borgmester Jacob Bundsgaard og de to rådmænd fra Magistraten for Kultur og Borgerservice og Magistraten for Teknik og Miljø. Vi håber aldrig, at byrådet skal opleve et budgetforhandlingsforløb, som det vi havde sidste år om budgettet for 2025. Jeg har som løsgænger og siden december 2024 som Alternativets byrådsmedlem, forsøgt at pege på andre og konstruktive løsninger i hver af de store anlægssager. F.eks. foreslog vi at bruge Aarhus Lufthavns bygninger og arealer til en energi-ø med vedvarende energi, erhvervsområde og lokal økologisk fødevarerproduktion og foretage en kontrolleret nedlukning af lufthavnen. Alternativet vil fortsætte med at komme med konkrete løsningsforslag.

Budget 2026 Alternativets prioriteringer

Vi har i Alternativet fem (5) prioriterede områder, hvor vi vil prøve at dreje budgettet og den økonomiske tankegang i en alternativ retning. Det er 1) **Velfærd**, hvor vi mener kultur, sport og fritid samt klima & miljø & naturpolitik er blevet en del af velfærden og forudsætninger for den menneskelige trivsel og lykke, velfærden skal bidrage til. Alternativet anerkender udfordringerne på velfærdsområdet, og ser gerne et ordentligt og reelt løft af velfærden. Alene "styrkelse af socialområdet" stillet til Magistraten for Sociale forhold og Beskæftigelse (MSB) i Socialdemokratiets budgetforslag (# 24), belyser glimrende de dilemmaer vi står i. I år, 2025, forventes et merforbrug på ca. 158 mio. kr.

I 2026 vil ubalancen være ca. 227 mio. kr. (282 minus 227 – så er der ca. 50 mio. tilbage til resten af velfærdområderne). Magistraten for Sundhed og Omsorg (MSO) får også større udgifter end indtægter til området. Det løft vi reelt har fået med Økonomi Aftale 2026 af servicerammen svarer til ca. 200 mio. kr. Derfor mine kommentarer i starten til SVMs stramme økonomiske politik over for kommunerne.

Alternativet vil arbejde for at styrke daginstitutionsområdet, dagplejen og skolerne. Vi kan også støtte fjernelsen af besparelserne i det såkaldte "fællesbidrag".

Vores tilgang til Klimaindsatserne og trængsel, cyklisme og kollektiv transport indsatserne er, at vi skal udbygge gennemførelsen af de vedtagne planer, dvs. Klimaplanen og Grøn Mobilitetsplan. Der er rigtig mange budgetforslag hvis ambitioner kunne indfris gennem implementering og finansiering af de eksisterende fælles vedtagne planer. Der er ingen grund til at alle partier opfinder det runde cykelhjul, hver for sig.

2) Klima indsats: vi mener, det vigtigste at sætte ind med, er tiltag til sikring af rent drikkevand, skovrejsning, omlægning af landbrugsarealer til natur, økologi og lokal fødevarerproduktion. Et columbusæg. Både for at sikre det rene drikkevand og den nødvendige skovrejsning for at optage CO2. Den vigtigste handling på klimaområdet er at prioritere **øget finansiering af Jordfonden** til de nødvendige arealopkøb sammen med midler fra Aarhus Vand og eksterne fonde. Ambitionen i Klimaplanen er at nå 12.000 ha. skov og natur i 2030 og 16.000 ha. i løbet af Kommuneplan 2025's gennemførelse. Vi mangler nu ca. 2.500 ha. skov og ca. 850 ha. natur bare for at nå vores eget 2030 mål. Vores forslag om øgede midler til Jordfonden skal reducere hullet mellem de nuværende bevillinger til ca. 4.000 ha. grundvandsparker, og de ca. 200 mio. kr. vi skal op på at have i den kommunale Jordfond. Vi mangler helt kontant 115 mio. kr. inden 2030. Med det beløb kan vi sikre medfinansiering på yderligere 200 mio. kr. fra Naturstyrelsen, Klimaskovfonden, lodsejerne og private investorer. VPU / Aarhus Vand skal bidrage med 400 mio. kr. Vi skal have sat fart på denne omstilling. Især fordi vores Klimaplan møder ny udfordringer: Vedvarende Energianlæg (VE-anlæg), især solcelle anlæg, sættes på pause eller opgives lige nu på stribe. Fortjenesten til selskaberne er for små, og opsætning af vindmøller går også for langsomt. Alternativet presser på for at få rejst 4-6 borger- og andels ejede vindmøller på Havnen, og få solceller på de kommunale og helst alle store tage. Vi foreslår også at rykke på lokal økologisk fødevarerproduktion, og den økologiske andel af råvarer i maden.

(Se vores Budgetforslag på byrådets dagsorden punkt 2-8, onsdag den 10. september: #110 Jordfond, #118 arealer til økologisk produktion, #220 mere økologi i maden. Samt #91 Transformation af lokal fødevarerproduktion)

3) Grøn Mobilitetsplan (GMP). Trængsel nævnes som en udfordring i budgetindstillingen, og overordnet peges på "behov for at forbedre forholdene for cyklister samt den generelle fremkommelighed i byen", samtidig med udbygning af den kollektive trafik. Det er helt nødvendigt, og det har vi flere forslag til, lige som vi har forslag til at øge indtægterne.

Buspriser er pludselig blevet til at snakke om. Borgmesteren foreslog en nedsættelse af busbilletspriserne til 15 kr., men først næste år, efter valget. Alternativet har foreslået et prisloft på 10 kr. for busture, og nok så vigtigt **pendlerkort** til fast lav pris på 200 kr. om måneden. Vi kan selvfølgelig støtte en nedsættelse til 15. kr. per billet, men i Budget 2026, her & nu, finansieret af en ny, parallel aftale om at bevare og sætte dækningsafgiften op (grundskyld på erhvervsejendomme).

Mere grønt lys til fodgængerne! Alternativet mener, der skal sikres tilstrækkelig tid til at fodgængerne kan komme over for grønt, inden vi skal springe for livet. Et lille tiltag, som ikke koster noget.

Vi har fremsat et finansieringsforslag ift. Indsats # 5 i GMP – **Effektivt og højfrekvent busnet før 2030**. Det er faktisk det vigtigste på kollektiv trafikområdet; at tage ordentligt hul på at få implementeret de indsatser, vi har besluttet, men ikke finansieret fuldt ud. Der skal skaffes flere midler til eldrevne A-busser og hele busnettet. Vi har i kommunen en stor opsparring til "Letbanen Etape 2", og den kunne vi bruge noget af, da staten ikke har garanteret kommunen

medfinansiering endnu. Klimaet venter ikke, og vi synes aarhusianerne skal vente på bussen i mange år endnu. Der skal sikres et reelt alternativ til at tage bilen, når man bor i Aarhus.

Rigtig mange partier har stillet forslag om cykelstier. Vi kalder vores forslag for "Investeringsplan: Aarhus som sikker cykelby". Der er allerede en god plan for, hvor der bør bygges cykelstier, laves cykel-parkering og sikre cykelveje. Under udarbejdelsen af Grøn Mobilitetsplan blev det hele kortlagt og planen er prioriteret. Der er bare ikke nogen finansieringsplan. Derfor er vores forslag at blive enige om en finansieringsplan over de næste fem år, tage hul på at "projektmodne" de prioriterede indsatser, og komme i gang med at anlægge. Vi bør ikke lægge arm om at få cykelstier lige der hvor hvert partis kernevælgere bor.

4) Kulturlivet er afgørende vigtigt for, at Aarhus er en god by at bo i. Det mener lidt over halvdelen af århusianerne. I Alternativet har vi den helt klare holdning, at kultur er velfærd, som vi skal satse på, ligesom på de øvrige velfærdsområder.

Men i flere år er pengestrømmen til kulturlivet tyndet ud. Det skal der laves om på. Derfor foreslår Alternativet til årets budgetforhandlinger, at Aarhus Kommunes årlige kulturbudget skal reguleres opad i takt med væksten i befolkningen (#145). Udover at der er penge og arbejdspladser i kunst og kultur, så synes adskillige århusianere, at kultur- og fritidslivet er så vigtigt, at de ligefrem vil betale mere i skat for, at det bliver styrket.

Der er mange mindre og billige projekter at kæmpe for. Vi har selv stillet 7 kulturforslag ud over vores forslag til generelt løft. Forslagene spænder fra "øgede åbningstider for de mindre og mellemstore bibliotekernes", Jyske Kunstakademi i Sydhavnen, Kultur uden for ringgaden, red teater Katapult, samt puljer bl.a. til ungemiljøer, udnyttelse af tomme lokaler til kulturaktiviteter, og støtte til Gellerup museum. Et fælles forslag med andre er at satse på Aarhus som UNESCO litteraturby.

5) Det lokale demokrati skal styrkes så Aarhus får et hverdagsdemokrati og lokalområderne med deres fællesråd, civilsamfunds- og frivilligorganisationer og erhvervsliv kan øve reel medindflydelse. Finansiering af lokalsamfundenes projekter og lokale prioriteringer skal fylde langt mere i budgettet. Lad os give noget af magten tilbage til borgerne. Derfor forslaget om Deltagerbudgetter (# 226) og vi støtter også midler til Oplandspuljen. Det handler om at lægge ansvar og midler ud, og fremme lokale prioriteringer.

Det samme gælder vores forslag (#94) "Øgede bevillinger til Anlægsprogram for trafikale infrastruktur", hvor vi fra Alternativet foreslår at fordoble andelen af midler til mindre anlægsprojekter gradvist frem til 2030. Fra 75 millioner i 2025 til 150 mio. kr. i 2030, og det er udgiftsneutralt, da det skal ske på bekostning af store anlæg. Projektønsker fra Fællesråd, men også borgere og erhvervsliv er vokset i takt med kommunens vækst og trafikale udvikling. Antallet af projektønsker der ikke kan imødekommes, er også vokset.

Belysningen fastslår, at anlægsloftet og overskridelser af store anlægsprojekter betyder, at lokale ønsker, ikke kan imødekommes i større grad i de næste par år.

”I de kommende år vil der være endnu færre mindre anlægsprojekter”...da ”midlerne er prioriteret til at håndtere især overskridelser af større kommunale anlægsprojekter som Aarhus Stadion osv.” ”Det er ofte de mindre anlægsprojekter som prioriteres sidst...”

Vigtigt er det, at Anlægsprogrammets nuværende bevilling på 75,4 mio. kr. ”omfatter en større andel separate projekter og planer som f.eks. Cykelhandlingsplanen og busfremkommelighedsprojekter...”

Kort sagt, så vil der komme færre cykel- og busfremkommeligheds projekter, hvis ikke vi ændrer kurs. Efter byrådet lige har landet en ny aftale med Fællesrådene og sendt ”Ny Aarhusmodel for Borgerinddragelse: Sammen om byudviklingen” i høring, kommer man til at nedprioritere Fællesråd, borgerinddragelse og lokale projektforslag. Det burde være en større debat i valgkampen.

Trivselsøkonomi:

Forslaget handler om at beslutnings- og budgetforslag altid indeholder en beskrivelse af hvordan de påvirker de planetære grænser (klima og miljø), samt borgernes trivsel (sociale og sundhedsmæssige forhold) inden byrådet skal træffe beslutning om forslaget. Ikke kun vurderer økonomi på økonomisk vækst, men også på trivsel, lighed og miljøbeskyttelse.

Thure Hastrup, byrådsmedlem for Alternativet